

ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Η στήλη για το θέατρο στην περιφέρεια αναφέρεται στη δράση τοπικών θεατρικών και γενικά καλλιτεχνικών ομάδων με αναπαραστατικά στοιχεία που δραστηριοποιούνται εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων, Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Με γνώμονα την προβολή της ανεξάρτητης τοπικής θεατρικής έκφρασης και δημιουργίας και όχημα τη δικτύωση φορέων και καλλιτεχνών, η στήλη αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της περιφερειακής πολιτιστικής κίνησης και στον εμπλουτισμό της εγχώριας θεατρικής σκηνής.

Λαϊκό Θέατρο της Ζακύνθου: Οι Ομιλίες στον 21^ο Αιώνα

Αγγελική Γεωργακοπούλου

Περίληψη: Στη Ζάκυνθο επιβιώνει η παραδοσιακή μορφή λαϊκού θεάτρου, η οποία είναι γνωστή ως Ομιλία. Η ανάπτυξη του θεάτρου στη Ζάκυνθο ξεκίνησε την περίοδο της Ενετοκρατίας. Το 18ο αιώνα το Ζακυνθινό θέατρο δημιούργησε το δικό του είδος, τις Ομιλίες. Οι Ομιλίες ανέβαιναν σε πλατείες κατά την περίοδο των καρναβαλιών και αυτή η παράδοση συνεχίζεται έως και σήμερα. Οι συγγραφείς ήταν λαϊκοί δημιουργοί που δεν διεκδικούσαν συγγραφικές δάφνες, για να μπορούν να σατιρίζουν ελεύθερα τα κακώς κείμενα της εποχής τους. Το ιδιότυπο αυτό είδος της λαϊκής έκφρασης των κατοίκων του νησιού είχε πάνω απ' όλα σκοπό την διασκέδαση των απλών ανθρώπων, γι' αυτό και κυρίως παιζόταν την πιο εύθυμη και ελεύθερη εποχή του χρόνου, την περίοδο των Αποκριών. Σήμερα οι «Ομιλίες» εξακολουθούν να υπάρχουν και να αποτελούν σημαντική έκφραση των κατοίκων του νησιού. Παίζονται την περίοδο του Καρναβαλιού, στα πανηγύρια και σε διάφορες άλλες εορταστικές περιστάσεις. Εξακολουθούν, μάλιστα, να παραμένουν πάντα η αιτία «δια ξεφάντωσιν των φίλων». Αποτελούν ένα κομμάτι σημαντικό του πολιτισμού και ακρογωνιαίο λίθο της ταυτότητας του Ζακυνθινού λαού. Η επικαιροποίηση όμως της Ομιλίας, η είσοδος των γυναικών ηθοποιών στο λαϊκό είδος των Ομιλιών, η παράσταση των οποίων γινόταν πάντοτε κατά το παρελθόν, με άνδρες ηθοποιούς έχει δημιουργήσει αντιπαραθέσεις, καθώς πολλοί μιλούν για αλλοίωση του πατροπαράδοτου προτύπου.

Λέξεις-κλειδιά: *Λαϊκό θέατρο της Ζακύνθου, Ομιλίες, σύγχρονες παραστάσεις, επικαιροποίηση*

Οι υπαίθριες δραματικές παραστάσεις, των οποίων τους ρόλους υποδύονταν πολίτες από την εργατική τάξη και χωρικοί, φαίνεται ότι αποτελούσαν διασκέδαση κατά τη διάρκεια των αποκριών ολόκληρο τον 17^ο, 18^ο και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στη Ζάκυνθο. Πότε ακριβώς ξεκίνησαν οι ομιλίες δεν είναι απολύτως γνωστό. Σύμφωνα με την μαρτυρία της Γλυκερίας Πρωτόπαπα-

Μπουμπουλίδου, (Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου, 1958) οι Ομιλίες δέχονταν πιθανόν επίδραση από τις θεατρικές παραστάσεις που οργανώνονταν κατά την διάρκεια των Αποκριών στην Βενετία. Η περίοδος του καρναβαλιού γιορταζόταν με μεγάλη επισημότητα στην Γαληνότατη Δημοκρατία (Παπαδάτου-Κόκλα, 2012). Στη διάρκεια των εορτασμών οι νέοι ευγενείς έδιναν υπαίθριες παραστάσεις και οι χωρικοί διασκεδάζαν με παραστάσεις μίμων στην ύπαιθρο και στα καπηλειά. Η παράσταση της Ομιλίας γινόταν σε μια πλατεία ή σε ένα φαρδύ δρόμο σε διάταξη συνήθως κυκλική ή διαμορφωνόταν ανάλογα με την υπόθεση του έργου. Ο αφηγητής ξεκινούσε με την πασίγνωστη φράση: «Σωπάτε κύρ(γ)ιοι το λοιπόν, την Ομιλία να πούμε να την γροικήσει ο λαός και να φχαριστηθούμε» (Πορφύρης, 1955, σ. 147).

Υπάρχουν πολλές ερμηνείες για την προέλευση των Ομιλιών και τις επιδράσεις που αυτές δέχτηκαν από διαφορετικούς παράγοντες. Η Ενετοκρατία, η επίδραση από την *commedia dell'arte*, ή έλευση προσφύγων από την Κρήτη, η έμφυτη τάση για δραματοποίηση, αλλά και η εξέλιξη δρωμένων από την αρχαιότητα αποτελούν εκδοχές και ερμηνείες της προέλευσης του λαϊκού θεάτρου στη Ζάκυνθο (Παπαδάτου-Κόκλα, 2012). Γεγονός είναι ότι το θεατρικό αυτό είδος αποτελεί πολιτιστική κληρονομιά και τρόπο διασκέδασης των Ζακυνθινών για τους τελευταίους αιώνες και αυτό γιατί όλες οι μαρτυρίες και οι απόψεις των ερευνητών γύρω από το θέμα τοποθετούν το ξεκίνημά τους στον 17^ο αιώνα.

Η συζήτηση περί εκσυγχρονισμού και επικαιροποίησης του περιεχομένου της Ομιλίας είναι ένα θέμα που απασχολεί τους ανθρώπους των γραμμάτων του νησιού, αλλά και τους απλούς θεατές, που βλέπουν μια παράσταση Ομιλίας στην οποία συμμετέχουν πλέον γυναίκες. Απασχολεί όμως κυρίως τους ανθρώπους που κατά κύριο λόγο καταπιάνονται με τη συγγραφή κειμένων. Βασικό στοιχείο αιχμής και πρόκλησης αντιπαραθέσεων είναι το πώς πρέπει να αντιμετωπίζεται το ιδιότυπο αυτό είδος θεάτρου, που ευδοκίμησε στο νησί μας.

Πολλές οι αντιπαραθέσεις που προκύπτουν, καθώς ο εκσυγχρονισμός και η αναπόφευκτη τοποθέτηση της Ομιλίας στο σήμερα έχουν οδηγήσει σε αλλοίωση, κατά την άποψη πολλών, του πατροπαράδοτου προτύπου. Πολλοί είναι αυτοί που ανθίστανται στην εισαγωγή των γυναικών στην παράσταση της Ομιλίας, καθώς θεωρούν ότι με αυτό τον τρόπο η Ομιλία απομακρύνεται από τα στοιχεία της εικόνας και της δράσης, που είναι, όπως αναφέρει η δημιουργός Δήμητρα Σταμίρη, (Σταμίρη, 2020) η πολυποίκιλη ενδυματολογία που φυσικά ταιριάζει σε κάθε ρόλο, οι μάσκες και βασικά, η παρουσία μόνο ανδρών που, με την κατάλληλη ενδυμασία, αναλαμβάνουν και τους γυναικείους ρόλους.

Το ζητούμενο της έρευνας είναι το πώς θέλουμε να διαμορφωθεί το λαϊκό είδος του θεάτρου σήμερα. Μένουμε στην απόλυτη παραδοσιακή μορφή του, που είναι αναμφισβήτητα δύσκολο, γιατί τα κοινωνικά δεδομένα και πρότυπα αλλάζουν και διαφοροποιούνται, ή διατηρούμε βασικά στοιχεία δομής, συγκρότησης και οργάνωσης των έργων με την απαραίτητη προσαρμογή στο τώρα; Πολλοί θεωρούν ότι για να είμαστε συνεπείς προς το ιδιότυπο αυτό θεατρικό είδος πρέπει να αποφύγουμε τις τολμηρές διαφοροποιήσεις κρατώντας τον τραγουδιστικό λόγο του δεκαπεντασύλλαβου, τους άντρες ηθοποιούς, καθώς αυτό το στοιχείο από μόνο του προσδίδει ιδιαιτερότητα, και να εμμείνουμε στην απουσία σκηνικών, καθώς και στα συγκεκριμένα στοιχεία της εμφάνισης – παρουσίας των λαϊκών θεατρίνων.

Η έρευνα στον τόπο πεδίου δημιουργίας του λαϊκού είδους των Ομιλιών κατέληξε στο εξής συμπέρασμα: υπάρχουν πολλοί υπέρμαχοι της παράδοσης, που ζητούν τον «σεβασμό» στην απόλυτη παραδοσιακή μορφή, με την διαπίστωση βέβαια ότι αναγκαστικά η θεματολογία των

έργων, εκ των πραγμάτων, επικαιροποιείται. Υπάρχουν όμως και οι υπέρμαχοι της εναρμόνισης με το σήμερα, που σημαίνει εκσυγχρονισμό και επικαιροποίηση σε όλες τις πτυχές της δημιουργίας και της παρουσίας της Ομιλίας. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε σε σχετική απάντηση της, στο πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας που έγινε για το συγκεκριμένο θέμα στο νησί, η Μαρία Σιδηροκαστρίτη, που χρόνια ασχολείται με την παράδοση της Ζακύνθου, όπως ακριβώς η αρχαία τραγωδία πλέον παρουσιάζεται από γυναίκες τραγουδούς στην Επίδαυρο, κατά τον ίδιο τρόπο πρέπει να αποδεχτούμε και να αντιληφθούμε την εξέλιξη του είδους των Ομιλιών στο σήμερα.

«Ως προς τον εκσυγχρονισμό της Ομιλίας πιστεύω ότι δεν πρέπει να υπάρχουν αποκλεισμοί. Κάθε λαϊκός δημιουργός πρέπει να λειτουργεί σύμφωνα με τα ερεθίσματα του. Τα πάντα είναι θεμιτά, αρκεί να είναι αυθεντικά. Σε αυτό το σκεπτικό εντάσσεται και η συμμετοχή ή μη των γυναικών». Αυτή είναι η άποψη του Κώστα Καποδίστρια, ενός από τους Ζακυνθινούς ηθοποιούς και σκηνοθέτες με πλούσια δράση στο νησί, ο οποίος τάσσεται υπέρ της εξέλιξης και φυσικά της συμμετοχής γυναικών στις Ομιλίες. Ο ίδιος θεωρεί ότι το βασικό χαρακτηριστικό του Ζακυνθινού λαϊκού θεάτρου, που είναι η χρήση του δεκαπεντασύλλαβου στίχου, παραμένει ζωντανό μέσα στη συλλογική συνείδηση των Ζακυνθινών. Από εκεί και πέρα όλα υπαγορεύονται από τις λειτουργικές ανάγκες και όλα επιτρέπονται, κρινόμενα φυσικά για το αισθητικό τους αποτέλεσμα.

Η συζήτηση επικαιροποίησης της Ομιλίας με τη συμμετοχή ή μη των γυναικών, θα συνεχίσει να απασχολεί τους ντόπιους και κυρίως όσους ασχολούνται με τη συγγραφή και το ανέβασμα παραστάσεων Ομιλίας. Είναι ευνόητο ότι ο εκσυγχρονισμός και ο μετασχηματισμός του θεατρικού είδους των Ομιλιών δέχεται κριτική, από ντόπιους που ασχολούνται πατροπαράδοτα με το αντικείμενο, όπως άλλωστε συμβαίνει σε κάθε τι νέο και πρωτοποριακό. Ανεξάρτητα από το θέμα της επικαιροποίησης, η Ομιλία παραμένει μέρος της παράδοσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού. Το λαϊκό θέατρο της Ζακύνθου έχει εξελιχθεί στο λόγο, στην σκηνική παρουσίαση και στη γραφή. Η έρευνα των κειμένων αλλά και του τρόπου παράστασης των ομιλιών κατέδειξε τον αδιαμφισβήτητο μετασχηματισμό του είδους μέσα στον χρόνο. Μένει όμως αναλλοίωτο το ενδιαφέρον για συμμετοχή, για δημιουργία, για πολιτισμό, για παράδοση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Παπαδάτου-Κόκλα, Γ. (2012). Ομιλίες από τον Παντοκράτορα Ζακύνθου. Δημόσια Ιστορική Βιβλιοθήκη Ζακύνθου.
- Πορφύρης, Κ. (1955). Το ζακυνθινό Λαϊκό θέατρο. Επιθεώρηση Τέχνης, 8, 145-148.
- Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου, Γ. (1958). Το θέατρον εν Ζακύνθω από του ΙΖ' μέχρι του ΙΘ' αιώνας (Επί τη βάσει ανεκδότων κειμένων).
- Σταμίρη, Μ. (2020). Ζακυνθινό Λαϊκό Θέατρο «Ομιλίες». Ημέρα. Ανακτήθηκε 5 Φεβρουαρίου 2023 από <https://www.imerazante.gr/2020/02/28/221606>

Βιογραφικό: Η Αγγελική Γεωργακοπούλου είναι Θεατρολόγος, νεοδιόριστη εκπαιδευτικός, με πάνω από δεκαετία διδακτική εμπειρία στο αντικείμενο της θεατρικής αγωγής. Κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος «Θέατρο και κοινωνία» του Τμήματος

Θεατρικών Σπουδών Ναυπλίου. Κάτοχος proficiency. Συμμετοχή με 3 εισηγήσεις σε πανελλήνια επιστημονικά συνέδρια. Δημοσίευση στα πρακτικά των αντίστοιχων συνεδρίων. Συμμετοχή σε σχολικά φεστιβάλ «Το χοροθέατρο στην εκπαίδευση» και στο Φεστιβάλ «Αρχαίου Θεάτρου Μακύνειας», με σκηνοθεσία και παρουσίαση παραστάσεων.

Στοιχεία επικοινωνίας: E-mail <angelageorgak@gmail.com>